

KIIPEILYN ETIIKKA

Kletteratiini 4/1994

Viime Kletteratiinissa 3/94 oli kaksi artikkelia, jotka saivat minut kaivamaan esiin tietokoneeltani vanhan juttuni kiipeilyn etiikasta, jota en kuitenkaan ollut lähettänyt minnekään. Lehdessä kerrottiin ensimmäisestä suomalaisesta kuolemaan johaneesta kiipeilyonnettomuudesta, joka herätti paljon ajatuksia. Muun muassa sen, että toimitus ei kommentoinut tai ottanut kantaa siihen tapaa, miten onnettomuus tapahtui. Senhän aiheutti kiipeilijän lähtö sooloamaan, vaikka itse onnettomuus tapahtuikin tilanteessa, missä kiipeilijä oli jo toisten kehoituksesta kiinnittänyt itsensä köyteen. Petteri Hirvosen erinomainen kehoitus: "Käytä kypärää!" liittyi tähän teemaan, mutta kiipeilijän kypärättömyys ei ollut mielestäni onnettomuuden varsinainen syy. Toisessa jutussa Leo Määttä kirjoitti porahakojen kiinnittämisestä näin: "Muista, että porahaka asennetaan reitille vain sellaiseen paikkaan, johon ei millään muotoa saa kunnollista 'luonnollista' varmistusta." Tämähän ei ole mikään tekninen ohje vaan se periaate, jota voisi kutsua suomalaisiksi "kiipeilyeettiseksi" ratkaisuksi porahakojen asettamisen suhteen.

Kiipeilimme italialaisen kiipeilyn opettajan Luigi Marion kanssa tässä pari vuotta sitten Olhavalla. Hän on viisikymmentäneljä vuotias kiipeilijä, joka on nähnyt kiipeilyn kehittyvän hamppuköysistä ja puukiiloista frendien aikaan. Kypsästä iästään huolimatta hän kiipeää vielä Ranskan seiska c:tä ja vetää läpi vuoden kiipeily- ja alppihiihtokursseja "vuorikoulussaan". Hän tutkiki innostuneena Olhavan reittejä, mutta oli harmissaan siitä, että reiteiltä ei löytynyt porahakoja, ja jos löytyi, niin ensimmäinen porahaka saattoi olla vasta seitsemässä metrissä. Miksi näin? Jos jalka lipsahtaa ja putoat, kuolet tai loukkaannut varmasti pahasti. Onko se kiipeilyn henki? Kuka tarvitsee kuoleman reittejä, ja miksi? Mitataanko kiipeilyssä taitoa vai rohkeutta vai kumpaakin? Ja missä liikkuu tyhmyyden ja rohkeuden raja?

Marion poika, Alvise sijoittui junioreiden MM-kilpailuissa 1991 kahdenneksitoista ja tytär, Lea, seitsemänneksi. Vaimo, Kyoka, kiipeää vielä kuusi c:tä. Varsinaisia kiipeilijöitä siis koko perhe. Illalla leirinuotiolla puhuimme paljon kiipeilyn turvallisuudesta, väittelystä, jota käydään porahakoja vastaan ja niiden puolesta, yleensä siitä, mistä kiipeilyssä on kysymys. Marion kanta oli selkeä. Kalliokiipeilyssä, missä turvallisuus voidaan maksimoida porahaoilla, niitä on käytettävä. Vuoristokiipeily ja kalliokiipeily on selkeästi erotettava toisistaan. Kalliokiipeily on urheilukiipeilyä, jossa kiipeilijät pyrkivät mahdollisimman korkeatasoiseen suoritukseen. Käytettäessä luonnollista varmistustapaa kiipeilijä, varsinkin vaikeammilla reiteillä, joutuu kuluttamaan suuren osan voimistaan ja huomiostaan varmistusten tekemiseen. Näin hän ei koskaan kykene kiipeämään kapasiteettinsa ylärajoilla. Porapulttien käyttö mahdollistaa tämän. Ne antavat ehdottomasti luotettavan varmistuksen ja kiipeilijä voi keskittyä taitonsa kohentamiseen.

Urheilukiipeily on urheilua ja sen tulisi pysyä sellaisena. Urheilua ei ole se, että otetaan tarpeettomia riskejä. Missään muussakaan urheilulajissa jalan lipsahtaminen tai kompastuminen ei saa aiheuttaa kuolemaa - miksi kiipeilyssä? Mitä järkeä on kuolla jalan lipsahtamisen takia. Jos olen

kuollut, en voi enää nauttia kiipeilystäkään. Siksi porahakoja tulisi käyttää ja niiden tulisi olla kohdallaan.

Vuoristokiipeily on täysin eri asia. Vuoristokiipeilyssä on alun alkaen hyväksyttävä tietyt objektiiviset riskit: kivivyöryjen ja lumivyöryjen mahdollisuudet, säätilan heikkenemisen aiheuttamat riskit, railot jne. Joka haluaa nauttia kiipeilystä vuorilla, hänen on hyväksyttävä nämä tosiasiat. Vuoristokiipeily on ja pysyy hengenvaarallisena varsinkin, mitä korkeampia vuoria ja vaikeimpia reittejä kiivetään. Kun kiivetään kilometrien matkoja, varmistuksia ei ole mahdollistakaan sijoittaa muutaman metrin välein, ja porahakoja on käytännön syystä mahdoton käyttää. On kuitenkin kohtuutonta, että vuorikiipeilytaustan omaavat kiipeilijät vaativat urheilukiipeilijöiltä samaa kiipeilytekniikkaa, mitä vuorilla on käytettävä, ja vastustavat kovasti porahakojen käyttöä. Suomalaiset kalliot eivät ole vuoria, ja mikään ei estä täällä reittien varmistamista turvallisilla porahaoilla.

Tällaista keskustelua kävimme ja yleensä hyvin yksimielisesti. Itse olen kiivennyt vasta muutaman vuoden ja matalilla kallioilla. Ensimmäiset liidaukseni tein Italiassa Ferentillossa, jossa jokainen reitti oli varmistettu porahain ja reitin päätepisteeseen oli kiinnitetty ankkuriketju. Valitsimme helpoimpia reittejä ja nautimme kiipeilyn "vertikaalisesta tai-chista" kuten Mariotätä lajia joskus nimitti. No - tämä retki ei päättynyt onnellisesti. Tapio, kiipeilytoverini, putosi muutaman metrin, ja murti kätensä.

Näiden vuosien aikana olen oppinut, että kiipeilijät puhuvat kiipeilyn "etiikasta". Eri kiipeilijät noudattavat erilaisia "eettisiä" periaatteita ja eri seuduilla ja eri maissa "kiipeilyetiikat" vaihtelevat. Olen kirjoittanut etiikka-sanana tässä tahallani lainausmerkkeihin, koska näissä yhteyksissä sitä toisinaan käytetään hyvin omalaatuisella tavalla. Porahakojen käyttämisen sanotaan olevan "eettisesti" väärin. On mielenkiintoista pohtia, mitä tällä voidaan tarkoittaa. Joka tapauksessa on mielestäni kaikkien eettisten näkemysten vastaista harjoittaa urheilukiipeilyä niin, että lipsahdus ja putoaminen voi viedä kiipeilijältä hengen. Mikä voisi olla ihmiselle eettisesti arvokkaampaa kuin hänen oma elämänsä ja sen säilyttäminen. Kaikki liikunta ja urheilulajit eräällä tapaa kirkastavat kokemustamme elämästä. Koemme elävämme intensiivisemmin kuin jokapäiväisessä elämässämme. Myös kiipeillessämme. Ainakin minä koen kiipeilyssä hyvin voimakkaasti sen, miten elämä virtaa minussa, tässä ja nyt.

Jos tarkastelee asiaa kiipeilyn historian kautta, porahakojen vastustajia on helpompi ymmärtää. Aluksi kiipeily oli vuorikiipeilyä, jossa tärkeää oli valloittaa erilaisia vuoria ja yhä vaikeampia ja vaikeampia seinämiä. Kallion luonnollisiin halkeamiin lyötiin hakoja, joita sitten käytettiin hyväksi kiipeämisessä. On tietenkin selvää, että jos tässä kiipeilytavassa sallitaan porapulttien käyttö, niin koko kiipeilystä katoaa mieli: peilisileäkin seinämää voidaan nousta teknisesti porapulttien avulla. Myöhemmin kehittyi vapaa kiipeilytapa, jossa varmistuksia ei saa käyttää nousussa hyväksi. Tällöin näkökulma siirtyi vuorten ja seinämien valloituksesta enemmän ihmiseen, kiipeilijään. Tuli tärkeäksi se, miten vaikeaa reittiä voidaan edetä ilman teknisiä apuvälineitä. Alettiin järjestää kiipeilykilpailuja ja kehittyi sisäseinäkiipeily. Kiipeilystä alkoi kehittyä yhä vaativampi ja vaativampi urheilumuoto. Seinämän korkeus ei tässä kiipeilytavassa ole niin tärkeä kuin reitin vaativuus. Tässä kiipeilytavassa porapulttien käyttöä ei enää voi vastustaa siksi, että ne tekevät mahdolliseksi sellaistenkin seinämien kiipeämisen, joita ei muuten ihminen voi kiivetä, koska se ei olekaan kiipeilijän päämäärä. Hän ei pyri valloittamaan jotakin seinämää, vaan tutkii ja kehittää omaa kiipeilytaitoaan ja nauttii vaikeiden kiipeilyongelmien ratkaisemisesta. Pelkkä boulderointikin kaksi metriä korkeilla kivillä voi olla kiipeilijälle nautinnollinen kokemus. Tietysti korkea seinä tuo urheilukiipeilyynkin oman viehätöksensä, eikä mitään selkeitä rajoja eri kiipeilytapojen välille voida asettaa. Samoin monet kiipeilijät harrastavat sekä urheilukiipeilyä että vuorillakiipeilyä.

Suomessa ymmärtääkseni eri kiipeilylajit ovat vasta muotoutumassa ja urheilukiipeily on vankasti saamassa jalansijaa. Uusia sisäseiniä rakennetaan hurjaa vauhtia. Siksi olisi mielestäni tärkeää, että suomalaisilla kiipeilypaikoilla olisi erilaisia harjoittelumahdollisuuksia. Jotka haluavat harjoitella vuoristokiipeilyn tekniikkaa luonnollisin varmistuksin, heille tulisi löytyä eri tasoisia reittejä, mutta myös heille, jotka haluavat kiivetä enemmän ja viettää vähemmän päivästä aikaa varmistusten etsimiseen: siis porahakareittejä. Urheilukiipeilijä mieluummin kiipeää viikonvaihteen kiipeilymatkallaan kymmenestä viiteentoista turvallista porahakareittiä kuin viettää aikaansa etsien kiiloille "varmoja" paikkoja ja kiipeää pieni pelko rinnassaan viisi - kuusi reittiä. Porahaoin varmistetulla reitillä hän voi kartuttaa taitojaan kiipeämällä taitonsa ylärajoilla tarvitsematta pelätä kiilojen ja heksojen apisevan irti koloistaan. Hän myös ehtii päivän aikana kiivetä kaksi kertaa enemmän kuin hänen luonnollisia varmistuksia käyttävä ystävänsä. Mutta on muistettava, että heidän tavoitteensakin ovat erilaiset. "Suomalaisen kiipeilyetiikan" ei tulisi mielestäni hylkiä porahakoja.

Tällä hetkellä keskustelu porahakojen käytöstä on ajankohtaisempaa kuin koskaan. Kiipeilyn pariin pyritään tietoisesti saamaan yhä enemmän harrastajia. Keski- ja etelä-Euroopassa - ja nyt jo Ruotsissa - urheilukiipeilystä on tullut hyvin suosittua. Sisäseinien lisääntymisen myötä kiipeilykursseja aletaan järjestää yhä enemmän ja enemmän. Harrastajien määrä tulee muutamassa vuodessa moninkertaistumaan. Mutta urheilukiipeilyä on järkevää levittää vain, jos sen levittämisestä vastuussa olevat henkilöt, kiipeilyn opettajat, kiipeilyseurojen vetäjät, pitävät huolta kiipeilyharrastuksen maksimaalisesta turvallisuudesta. Se on heidän velvollisuutensa. Tämän velvollisuuden täyttäminen vaatii mielestäni myönteistä suhtautumista porahakojen käyttöön.

Mutta palatakseni etiikkaan. Miksi porapulttien käyttö voisi olla eettisesti väärin? Ensimmäiseksi mieleeni tulee luonnonsuojelullinen näkökulma. Tästä näkökulmasta voi johdonmukaisesti perustella sen, että kallioon ei pidä porata reikiä tai tehdä muutakaan, mikä muuttaa kallion luonnollista rakennetta. Kun porahaan reiän kerran poraa, se ei umpeudu koskaan. Se on kallion ihossa peruuttamaton haava, joka ei koskaan parane. Tämän näkökulman mukaan ihmisen ei tule puuttua luontoon siten, että siitä jotakin tuhoutuu peruuttamattomasti. Mutta mitä me teemme luonnolle jatkuvasti? Miten massiivisesti me sitä tuhoamme? Kaikki toimintamme on luontoon puuttumista. Jos ajamme kiipeilypaikalle autolla, joudumme hyväksymään sen, että ihminen rakentaa teitä, nostaa maan syvyyksistä öljyä ja jalostaa sen bensiiniksi, saastuttaa ilmakehää pakokaasuilla jne. En tietenkään väitä, että tämä on oikein ja hyvin, päinvastoin, mutta kymmenen millimetrin reikien poraaminen syrjäseutujen kallioihin tulisi mielestäni nähdä tätä laajempaa taustaa vasten.

Mitä muita eettisiä perusteluja porahakoja vastaan voisi löytää? Voisiko joku vastustaa porahakoja siksi, että se tekee kiipeilystä liian turvallista, voimistelua kallioseinämällä. Näinhän jotkut väittävät. Tästä näkökulmasta vaarallisuuden elementti kuuluu olennaisena osana kiipeilyyn ja rohkeus on kiipeilyssä vähintään yhtä tärkeää kuin taito. Näin tosikiipeilijä kiinnittää ensimmäisen varmistuksensa vasta kymmenessä metrissä ja harrastaa paljon sooloamista. Tällaista esimerkkiä näyttävät jopa suomalaiset kärkikiipeilijät. Se on mielestäni äärimmäisen valitettavaa ja vastuutonta. Huippukiipeilijöiden tulisi ymmärtää, että he ovat aina nuorempien esikuvia. He ovat kasvattajia. Rohkeus voi olla tietysti hyvä asia, mutta siitä on tuskin mitään hyötyä kuolleena. Suuri rohkeus, mutta pieni taito on myös vaarallinen yhdistelmä. Ensimmäisen varmistuksen kiinnittäminen kymmeneen metriin voi olla hyvinkin rohkeaa, mutta tyhmää. Etiikan kanssa tällaisella macho-kiipeilytavalla ei ole mitään tekemistä.

On myös heitä, jotka vastustavat kaikkea muutosta. Muutoksen vastustaminen on yleensä kehityksen jarruttamista. Ajatus, että ennenkin on ollut näin ja näin on hyvä, ei tietenkään pidä

paikkaansa. Kiipeilynperiaatteet eivät ole enää samoja, kuin mitä ne olivat viisikymmentä vuotta sitten, eivätkä viidenkymmenen vuoden päästä tule olemaan samoja kuin tänään. Kiipeilyvälineet kehittyvät, "kiipeilyetiikat" muuttuvat, kiipeilijät muuttuvat. Tänään tämän muutoksen kärjessä kulkevat urheilukiipeilijät.

Vietimme mukavat kaksi päivää Olhavalla. Mario piti kovasti paikasta ja maisemista ja lupasi tulla uudelleen, ehkä porakoneensa ja poikansa kanssa. Porakoneen siksi, että porahaoin olisi mahdollista avata sinne muutamia kasin reittejä ja poikansa kanssa siksi, että hän pystyisi ne kiipeämään.

Timo Klemola

TALFIT

Liikunnan filosofian tutkimusyksikkö

Tampereen yliopisto